

17/07/2024

077-5006206

052-6885006

מאפייני עד מומחה במשפט פלילי

מהו עד מומחה ומה חשיבותו במשפט הפלילי הישראלי? מאמר האורח הבא עונה אל שאלות אלה באמצעות ניתוח מאפייני האידיאליים של האדם המביא לבית המשפט את מומחיותו בנושא ספציפי במסגרת הדין הפלילי.

מאפייני עד מומחה במשפט הפלילי

כאשר אדם מואשם בעבירה פלילית, זה די מובן מדוע הוא שוכר, או מקבל, שירותי עורך דין המתמחה בתחום זה. הרי מול התביעה, המיוצגת ע"י מומחה בתורת המשפט, קרי עורך דין, הוא צריך בעל מקצוע בעל מומחיות דומה. אבל ככל שהמשפט מתפתח והראיות, שחלקן פורנזיות, מתחילות להיערם, נוצר מצב בו עורך הדין של הנאשם אולי אינו יכול להתמודד לבדו מול ראיות אלה ולמרות זאת בוחר לעשות זאת לבד. הסיבות לכך יכולות להיות, בין היתר, האמונה שהוא מבין את חומר הראיות והבסיס המדעי להן ולכן הוא יוכל להתמודד איתן, מסקנה שמדובר בראיות חלשות שניתן להתעלם מהן ולפעמים גם השיקול הכספי מכריע.

נשאלת השאלה לשם מה צריך בכלל עד מומחה? לצורך כך יש להתייחס ראשית להגדרה של "ראייה" שהיא: **עובדה המגיעה לידיעתו של אדם, בזכות אחד מחושי או מומחיותו.** מכאן נגזרת עבודתו של המומחה שהיא להביא בפני בית המשפט ראיות, שלא נתפסות מיידית בעזרת אחד החושים, ולהסביר את הקשרן לאירוע. בניגוד לעד רגיל, המעיד על מה שקלט בעזרת אחד מחושי, העד המומחה מעיד גם על **מסקנות** אליהן הגיע מבדיקותיו!

בתי המשפט בישראל מכירים במומחים העומדים באחד מהקריטריונים הבאים:

עד בעל הסמכה - מי שרכש את מומחיותו בלימודים סדירים וזכה לתעודה פורמאלית.

עד שאינו בעל הסמכה - רכש את מומחיותו תוך כדי עבודה והתנסות, או מכוח התעניינות מיוחדת ואפילו מעיסוק בתחביב.

המומחה מציג את פרטי הכשרתו ובית המשפט קובע אם די באותה הכשרה להקנות לעד מעמד של מומחה. וכיצד בית המשפט מגיע לקביעה כזאת?

"ככלל, עדותו של מומחה נבחנת על ידי בית המשפט בשני מישורים: מישור **המהימנות האישית** - במסגרתו נבחנת מהימנותו של המומחה ככל עד אחר; ומישור **האמינות המקצועית** - במסגרתו נבחנים רמתו המקצועית של המומחה, וטיב ואופי הבדיקה, או הבירור האחר, שערך ואשר מכוחם הגיע למסקנותיו. על פי שנים אלה - נקבעת בדרך כלל יכולתו של בית המשפט לאמץ את חוות דעתו ולסמוך עליה כממצאים לצרכי הכרעה בהליך המשפטי שבמסגרתו הוגשה חוות הדעת כראיה" (ע"פ 1839/92 עאטף אשקר נ' מדינת ישראל תיק-על 94(3)431, 435).

גם במדינות אחרות נהוגים קריטריונים דומים ולדוגמה כלל 702, לכללי הראיות הפדראליים של ארה"ב, מתייחס לעדות מומחה:

"A witness qualified as an expert by knowledge, skill, experience, training, or education, may testify thereto in the form of an opinion or otherwise..."

כאשר באים לבחון את המאפיינים לפרטים, חשוב לשים לב למכלול שלהם בעד מסוים ולא רק למאפיין אחד בולט. לדוגמה, בתיק מסוים, התמודד פרופסור להנדסה אווירונאוטית, עם מומחיות בבליסטיקה חיצונית, מול תלמיד שלו לשעבר, שהוסמך כמומחה

17/07/2024

ט"ד אסף דוק 077-5006206

ת. 052-6885006

בתחום הנשק על ידי מז"פ. בתיק המדובר היה צורך לנתח מסלול של קליע שפגע בגוף אדם, חדר אותו והמשיך הלאה עד שנתקע במגירה.

בעוד שהפרופסור המכובד התייחס רק למסלול בליסטי "טהור", כלומר מלוע הנשק ועד נקודת הפגיעה במגירה, המומחה של מז"פ התייחס גם לפגיעה בגוף האנושי, במהלכה התנהגות הקליע משתנה בצורה קיצונית, מה שהשפיע על המשך מסלולו עד לפגיעה הסופית. במקרה זה הידע העצום של הפרופסור לא כלל את תחום "בליסטיקת הפגיעה" ולכן הוא טעה בחישוביו ובמסקנותיו.

נשאלת אם כך השאלה, האם תעודת הסמכה מגוף מקצועי מהווה "חותמת" למידת המומחיות?

אז בדוגמה מעט הפוכה, היה מקרה בו מומחה מטעם מעבדת מסמכים של מז"פ היה צריך לקבוע אותנטיות וזמן משוער של כתיבת מסמך רשמי, שהיה מבוייל בבולי הכנסה. כל בדיקותיו לגבי סוג הנייר, סוג הדיו וכדומה, העלו שמדובר, ככל הנראה, במסמך מקורי. אולם התייעצות עם אספן בולים חובב, שהתמקד באיסוף בולי הכנסה, העלתה כי הבולים שהודבקו על המסמך היו מתקופה מאוחרת יותר ולכן אין סיכוי שהם הודבקו על המסמך בשנת חתימתו.

דבר נוסף שיש לקחת בחשבון זה כיצד המומחה מתייחס לתחום התמחותו. בעוד שיש מומחים שחושבים שעליהם להתמקד אך ורק בתחום מומחיותם, לדוגמה מומחה להשוואת טביעות אצבע שלומד אך ורק כיצד משווים בין מעתקים לטופסי חשודים, ישנם כאלה החושבים שעליהם ללמוד ולהבין גם תחומים שכנים ואם ניקח את דוגמת המומחה לטביעת אצבעות, אזי המומחה עם תפיסת ה"ראש הגדול" ילמד גם שיטות פיתוח של טביעות אצבע, העתקה שלהן, צילום שלהן וכדומה.

צריך לזכור כי בפעמים רבות המומחה נדרש להופיע בעצמו בפני בית המשפט, כאשר זה אינו מסתפק בחוות דעתו הכתובה. במקרה זה יש לקחת בחשבון מאפיינים נוספים, לדוגמה:

שפת גוף וכושר ביטוי - יכול להגיע מומחה רציני אבל עם שפת גוף מכונסת, גמגום והצמדות לביטויים מקצועיים לא מובנים וזאת לעומת שרלטן, אבל בעל בטחון עצמי, שפה רהוטה ושימוש במילים פשוטות ומובנות.

אז מה לעשות כאשר מתמודדים עם חוות דעת של מומחים מטעם המדינה?

ראשית, למרות שמומחים אלה אמורים להיות אובייקטיביים, צריך לזכור שהם מופיעים מטעם המדינה. צריך לדעת כי חוות הדעת הכתובה מהווה רק "קצה קרחון" ולכן יש לעיין בכל תיק העבודה!

צריך להבין כי ישנן עובדות, הידועות למומחה, שיכולות לעזור לצד הנגדי אך הן אינן מוזכרות וצריך לדעת כי במקרים קיצוניים יש גם חוות דעת המנוסחות באופן שנועד להשפיע על דעת השופט/ים!

לכן, מומלץ להיעזר במומחה נגדי שיעזור לנתח ולהבין את חוות הדעת הראשוניות, יכול להצביע על אותן נקודות היכולות לסייע ללקוח, אשר "הושטו" ע"י המומחה מטעם המדינה, יכול למצוא ולהצביע על עובדות וממצאים שלא אותרו ע"י החוקרים/מומחים ובסופו של דבר נתן חוות דעת המיועדת לסייע ללקוח!

מומחה כזה צריך לענות על המאפיינים הבאים:

הוא צריך להיות בעל ידע ורקע טכני בתחומו, בעל הסמכה או ידע נרחב בתחום או בתת-תחום, מתאים בהכשרתו למקרה הנדון, בעל ניסיון וותק, כולל הופעות בבתי משפט, הוא צריך לשדר אמינות ואתיות ומעל לכל, המומחה צריך להצליח לשכנע את בית

17/07/2024

077-5006206

052-6885006

המשפט במומחיותו. מומחה כזה ניכר בכך שתוצאות עבודתו צריכות **“לעשות את ההבדל”**, לטובתכם!